

Wyrok z dnia 25 czerwca 2010 r.

II UK 56/10

Jednorazowe odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu przewidziane w art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 83, poz. 760 ze zm.) przysługuje jedynie wówczas, gdy żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu w ciągu trzech lat od dnia wypadku.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Małgorzata Gersdorf, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 25 czerwca 2010 r. sprawy z wniosku Wandy G. przeciwko Wojewódzkiemu Sztabowi Wojskowemu w K. o jednorazowe odszkodowanie, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 4 listopada 2009 r. [...]

o d d a l i ł skargę.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 4 listopada 2009 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu oddalił apelację Wandy G. od wyroku Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z dnia 19 sierpnia 2009 r., oddalającego jej odwołanie od decyzji Szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w K., odmawiającej prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmierci męża - szeregowego rezerwy - Stanisława G.

W ocenie Sądu apelacyjnego, Sąd Rejonowy poczynił w sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne, zgodne z przeprowadzonym i wystarczającym do rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy materiałem dowodowym. W sprawie ustalono, że Stanisław G. od dnia 19 listopada 1952 r. do dnia 27 kwietnia 1954 r. odbywał czynną służbę wojskową, w trakcie której w okresie od dnia 3 lipca 1953 r. do dnia 27 kwietnia 1954

r. pracował w kopalni węgla kamiennego „B.” jako robotnik dołowy. W dniu 11 grudnia 1953 r., w czasie pełnienia służby, podczas opuszczania samochodu wojskowego uległ wypadkowi, w następstwie którego doznał urazu prawego stawu kolanowego. Orzeczeniem [...] z dnia 7 kwietnia 1954 r. Garnizonowa Wojskowa Komisja Lekarska w Z. rozpoznała u Stanisława G. zapalenie stawu kolanowego prawego na skutek uszkodzenia aparatu więzadłowego i orzekła, że doznane przez niego urazy pozostają w całkowitym związku ze służbą wojskową oraz że jest on zupełnie niezdolny do służby wojskowej. Stanisław G. po zwolnieniu ze służby wojskowej w 1954 r. nie zgłaszał żadnego roszczenia o odszkodowanie z tytułu wypadku, jakiemu uległ podczas odbywania służby wojskowej w dniu 11 grudnia 1953 r.

W dniu 5 lutego 1997 r. Stanisław G. zmarł na skutek niewydolności krążeniowo-oddechowej w przebiegu guza nowotworowego płuca z przerzutami do wątroby.

Decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w P. z dnia 29 grudnia 2000 r. odmówiono wnioskodawczyni prawa do renty po inwalidzie wojskowym. Od powyższej decyzji wniosła ona odwołanie do Sądu Okręgowego w Poznaniu, które zostało oddalone wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2002 r. Na skutek apelacji Wandy G. Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 5 grudnia 2003 r. uchylił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję i przekazał sprawę organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Wykonując powyższy wyrok Zakład Ubezpieczeń Społecznych w dniu 26 grudnia 2007 r. wydał decyzję przyznającą Wandzie G., poczynając od dnia 9 lutego 1998 r., rentę rodzinną po inwalidzie wojskowym, którego śmierć nie pozostaje w związku ze służbą wojskową. Od powyższej decyzji wnioskodawczyni wniosła odwołanie do Sądu Okręgowego w Poznaniu, a na rozprawie w dniu 17 stycznia 2008 r. sprecyzowała swoje stanowisko w sprawie ostatecznie dochodząc odszkodowania w związku z wypadkiem jakiemu uległ Stanisław G. w drodze do pracy.

Postanowieniem z dnia 17 stycznia 2008 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu umorzył postępowanie w sprawie o rentę rodzinną, natomiast wniosek odwołującej się o odszkodowanie z tytułu wypadku jakiemu uległ jej mąż w 1953 r. w związku ze służbą wojskową przekazał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w P., który z kolei stwierdził swoją niewłaściwość i przekazał wniosek Szefowi Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w P.

Orzeczeniem z dnia 23 czerwca 2008 r. Terenowa Wojskowa Komisja Lekarska w P. orzekła, że śmierć szeregowego rezerwy Stanisława G. nie była następ-

stwem wypadku pozostającego w związku ze służbą wojskową. Zgon nastąpił 43 lata po zwolnieniu ze służby wojskowej wskutek schorzenia niepozostającego w związku z tą służbą. Decyzją z dnia 14 listopada 2008 r. Szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w K. na podstawie art. 22 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 83, poz. 760 ze zm.) oraz § 18 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 września 2003 r. w sprawie postępowania w razie wypadku lub ujawnienia choroby, pozostających w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej (Dz.U. Nr 175, poz. 1707 ze zm.), odmówił wnioskodawcy przyznania prawa do jednorazowego odszkodowania, przyjmując brak związku przyczynowego pomiędzy śmiercią żołnierza a wypadkiem w związku z odbywaniem służby wojskowej.

Sąd Okręgowy nie podzielił natomiast przytoczonej dla uzasadnienia rozstrzygnięcia podstawy prawnej oraz dotyczących jej wywodów, wskazując jednak, że wyrok Sądu Rejonowego oddalający odwołanie jest prawidłowy. Sąd Okręgowy przyjął, w oparciu o wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1998 r., II UKN 341/98 (OSNAPiUS 2000 nr 2, poz. 72), że sąd dokonuje oceny legalności decyzji rentowej według stanu prawnego istniejącego w dacie jej wydania. W związku z tym, że zaskarżona decyzja została wydana w dniu 14 listopada 2008 r., podstawa prawna rozstrzygnięcia powinna uwzględniać stan prawny na ten dzień, a następnie sięgnąć do przepisów obowiązujących w dacie zgonu Stanisława G. W dniu wydania kwestionowanej decyzji organu rentowego obowiązywała ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową oraz rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 sierpnia 2003 r. w sprawie wykazu chorób, pozostających w związku ze służbą wojskową, z tytułu których przysługują świadczenia odszkodowawcze (Dz.U. Nr 143, poz. 1397 ze zm.). Zgodnie z art. 15 ust. 1 powyższej ustawy jednorazowe odszkodowanie przysługuje, jeżeli żołnierz: 1) doznał uszczerbku na zdrowiu lub zmarł wskutek wypadku w ciągu trzech lat od dnia wypadku, 2) doznał uszczerbku na zdrowiu wskutek choroby nie później niż w ciągu trzech lat od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, 3) zmarł wskutek choroby w ciągu trzech lat od dnia ustalenia uszczerbku na zdrowiu wskutek tej choroby, nie później jednak niż w ciągu trzech lat od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że w ustawowym 3-letnim terminie od ukończenia czynnej służby wojskowej, tj. od dnia 27 kwietnia 1954 r. Stanisław G. nie skorzystał z przysługującego mu prawa do ubiegania się o świadczenie z tytułu wypadku. Zauważył także, że zmarł on w dniu 5 lutego 1997 r., wskutek schorzenia niepozostającego w związku ze służbą wojskową, przy czym śmierć nastąpiła 43 lata od dnia wypadku i zwolnienia z czynnej służby wojskowej. Mając powyższe na uwadze Sąd stwierdził, że roszczenie odwołującej się o jednorazowe odszkodowanie uległo przedawnieniu i z tych względów Sąd Rejonowy powinien odwołanie Wandy G. od zaskarżonej decyzji oddalić.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiodła ubezpieczona, zaskarżając go w całości, wnosząc o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez przyznanie jej prawa do jednorazowego odszkodowania w wysokości 52.990 zł, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu.

Skarga kasacyjna została oparta na zarzucie naruszenia prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżąca podniosła, że bezsporny między stronami jest fakt, że jej mąż uległ wypadkowi w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej. Zauważyła jednocześnie, że w myśl art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. „jednorazowe odszkodowanie przysługuje, jeżeli żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu lub zmarł wskutek wypadku w ciągu trzech lat od dnia wypadku”. Mając na uwadze treść przepisu podniosła, że dla jego interpretacji niezwykle istotne jest przyjęcie odpowiedniego znaczenia spójnika „lub”. W jej ocenie należy tłumaczyć go jako „albo”, a nie jako „i”. Oznacza to, że jednorazowe odszkodowanie przysługuje w sytuacji, gdy żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu i nie jest warunkiem koniecznym, aby śmierć nastąpiła w ciągu trzech lat od dnia wypadku, czy też trzech lat od ustalenia uszczerbku na zdrowiu doznanego wskutek wypadku, czy trzech lat od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej. W ocenie skarżącej przyjęcie odmiennego stanowiska prowadziłyby do wniosku, że trzyletnie terminy ustanawiają ograniczenie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody na osobie pozostające w związku ze służbą wojskową do tych, które ujawniły się w ustalonym okresie. Byłaby to regulacja

mniej korzystna niż w systemie ubezpieczenia społecznego, w którym poszkodowany może otrzymać odszkodowanie niezależnie od tego, kiedy ujawni się dalszy skutek wypadku np. w postaci zwiększenia uszczerbku na zdrowiu lub śmierci. Taka interpretacja byłaby sprzeczna z zasadami sprawiedliwości społecznej, a jej przyjęcie jest niedopuszczalne.

W ocenie skarżącej, jednorazowe odszkodowanie przysługuje żołnierzowi również w sytuacji, kiedy doznał uszczerbku na zdrowiu i nie zmarł w ciągu trzech lat od tej daty. Z daleko idącej ostrożności procesowej skarżąca podniosła, że zgodnie z art. 12 pkt 1 tej ustawy, odszkodowanie to przysługuje małżonkowi i ustawa nie wymaga, aby osoba ubiegająca się o odszkodowanie była małżonkiem żołnierza w chwili wypadku. Nie jest więc uzasadniona interpretacja tego zapisu na niekorzyść odwołującej się.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona, bowiem zaskarżony wyrok odpowiada prawu. Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania - tak jak w niniejszej sprawie (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). Ma to ten skutek, że nie budzi wątpliwości data wypadku w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej (11 grudnia 1953 r.), data śmierci męża wnioskodawczyni (5 lutego 1997 r.), przyczyna zgonu (niewydolność krążeniowo-oddechowa) i brak jego związku z wypadkiem, a także fakt, że Stanisław G. po zwolnieniu ze służby wojskowej nie zgłaszał żadnego roszczenia o odszkodowanie z tytułu wypadku, jakiemu uległ podczas odbywania służby wojskowej.

Skarżąca podniosła w skardze tylko jeden zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r., zgodnie z którym jednorazowe odszkodowanie przysługuje, jeżeli żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu lub zmarł wskutek wypadku w ciągu trzech lat od dnia wypadku.

Przyjęty przez skarżącą sposób wykładni powyższego przepisu, zgodnie z którym wynikające z niego ograniczenie czasowe wynoszące 3 lata od dnia wypadku dotyczy jedynie śmierci, a nie doznania uszczerbku na zdrowiu, nie może być po-

dzielony. Byłby on bowiem niezgodny z jedną z podstawowych reguł wykładni prawa - *argumentum a maiori ad minus*, zgodnie z którą, w przypadkach, gdy norma pozwala czynić więcej, to dozwala także i czynić mniej. Przenosząc powyższe rozumowanie na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, że skoro norma prawna ogranicza możliwość otrzymania jednorazowego odszkodowania w przypadku śmierci żołnierza, do sytuacji gdy nastąpi ona w ciągu trzech lat od dnia wypadku, to tym bardziej ogranicza ona możliwość otrzymania jednorazowego odszkodowania, do sytuacji gdy uszczerbek na zdrowiu, mający związek z wcześniejszym wypadkiem pojawił się w ciągu trzech lat od dnia zdarzenia.

Podobny sposób rozumowania przyjmował już Sąd Najwyższy w wyrokach dotyczących prawa do jednorazowego odszkodowania przyznawanych żołnierzom lub ich rodzinom na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków lub chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 53, poz. 342 ze zm.), która zawierała analogiczną regulację w zakresie prawa do jednorazowego odszkodowania w art. 7 ust. 1. W uzasadnieniu wyroku z dnia 29 października 1997 r., II UKN 291/97 (OSNAPiUS 1998 nr 15, poz. 463) Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że w myśl art. 7 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. jednorazowe odszkodowanie pieniężne przysługuje, jeżeli żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu (jego określonego zwiększenia) wskutek wypadku w ciągu trzech lat od tego wypadku. Podobnie w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 września 1997 r., II UKN 215/97 (OSNAPiUS 1998 nr 12, poz. 377) Sąd Najwyższy podkreślił, że zgodnie z treścią art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową jednorazowe odszkodowanie przysługuje żołnierzowi, który wskutek choroby powstałej w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej lub warunkami służby wojskowej doznał trwałego uszczerbku na zdrowiu co najmniej w 20%. Natomiast wyłączone jest prawo do tego świadczenia, jeżeli choroba powstała po dniu wejścia ustawy w życie, a poszkodowany doznał uszczerbku na zdrowiu po upływie 3 lat od zwolnienia z czynnej służby wojskowej (art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy) lub gdy wyłączną przyczyną choroby było udowodnione przez jednostkę wojskową umyślne lub rażąco niedbałe działanie albo zaniechanie żołnierza naruszające obowiązujące przepisy lub rozkazy, jeżeli jego przełożeni zapewnili warunki odpowiadające tym przepisom i sprawowali we właściwy sposób nadzór nad ich przestrzeganiem, a żołnierz posiadał potrzebne

umiejętności do wykonywania określonych czynności i był należycie przeszkolony w zakresie znajomości tych przepisów (art. 4 ustawy). W obu przypadkach Sąd Najwyższy przyjął jednolicie, że uszczerbek na zdrowiu u żołnierza musi wystąpić w ciągu trzech lat od wypadku lub od zwolnienia z czynnej służby wojskowej, co w pełni aprobuje skład Sądu Najwyższego w niniejszej sprawie.

Dokonując wykładni art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową nie można również pominąć brzmienia art. 15 ust. 1 pkt 2 i 3 tej ustawy, w których również wprowadzono cezurę czasową wynoszącą 3 lata od ustalenia uszczerbku na zdrowiu lub od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej. Oznacza to, że we wszystkich przypadkach przewidzianych przez ustawodawcę możliwość dochodzenia roszczeń w postaci jednorazowego odszkodowania została ograniczona w czasie. Tak więc wykładnia systemowa również przemawia za przyjęciem rozumienia przepisu zgodnego ze stanowiskiem Sądów pierwszej i drugiej instancji. Innymi słowy, jednorazowe odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu przewidziane w art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową, przysługuje jedynie wówczas gdy żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu w ciągu trzech lat od dnia wypadku.

Na marginesie należy jeszcze wskazać, że w ustawie z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 113, poz. 745), ogłoszonej w dniu 25 czerwca 2010 r. i od tego dnia obowiązującej, zmieniono art. 15 ust. 1 ustawy doprecyzowując jego treść i usuwając w ten sposób ewentualne wątpliwości interpretacyjne. W zmienionym brzmieniu art. 15 ust. 1 ustawy przewidziano trzy niezależne przesłanki nabycia prawa do jednorazowego odszkodowania przez żołnierza i w każdej z nich wprowadzono trzyletni okres, w trakcie którego musi wystąpić skutek zdrowotny u żołnierza: (1) doznanie uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku w ciągu trzech lat od dnia wypadku, (2) doznanie uszczerbku na zdrowiu wskutek choroby nie później niż w ciągu trzech lat od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, (3) śmierć wskutek wypadku w ciągu trzech lat od dnia wypadku (lit. a) lub choroby w ciągu trzech lat od dnia ustalenia uszczerbku na zdrowiu wskutek tej choroby (lit. b).

Nowe brzmienie przepisu art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową jest zatem w pełni zgodne z wykładnią dokonaną przez Sądy obu instancji i potwierdzoną przez Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

=====